

TNO innovation
for life

Van theorie naar transitie

Sociale kantelpunten in de praktijk

Hester Huisman

Eva Kleinherenbrink

Renee Kooger

Wie zijn wij?

Hester Huisman

Eva Kleinherenbrink

Renee Kooger

Socio-economic Energy Transition Studies

Interdisciplinair, toegepast onderzoek voor een duurzaam, betaalbaar en rechtvaardig energiesysteem

Grootste groep sociale wetenschappers die werkt aan de energietransitie

Meer dan tien jaar ervaring in gedragsonderzoek en beleidsanalyse

Interdisciplinair, toegepast onderzoek voor een duurzaam, betaalbaar en rechtvaardig energiesysteem

Grootste groep sociale wetenschappers die werkt aan de energietransitie

Meer dan tien jaar ervaring in gedragsonderzoek en beleidsanalyse

Wie zijn jullie?

Ik...

Ga staan

**werk aan
interessante
onderwerpen**

**werk aan
irrelevante
onderwerpen**

Ga zitten

Wie zijn jullie?

Ik...

Ga staan

**doe niet zo veel
op een
kantoordag**

**werk hard aan
moeilijke
problemen**

Ga zitten

Wie zijn jullie?

Ik...

Ga staan

ben (een beetje)
bekend met het
concept *social tipping*
points

ben niet bekend met
het concept *social*
tipping points - los van
vandaag

Ga zitten

Wie zijn jullie?

Ik...

Ga staan

heb het concept *social tipping points* weleens
in mijn werk
toegepast

heb het concept *social tipping points* (nog)
nooit in mijn werk
toegepast

Ga zitten

Wie zijn jullie?

Ik...

Ga staan

wil leren hoe ik *social tipping points* kan toepassen in de praktijk

zit in de verkeerde zaal

Ga zitten

Doel van de sessie

Het grote plaatje van verandering zien

Het toepassen van dit
perspectief op jouw werk

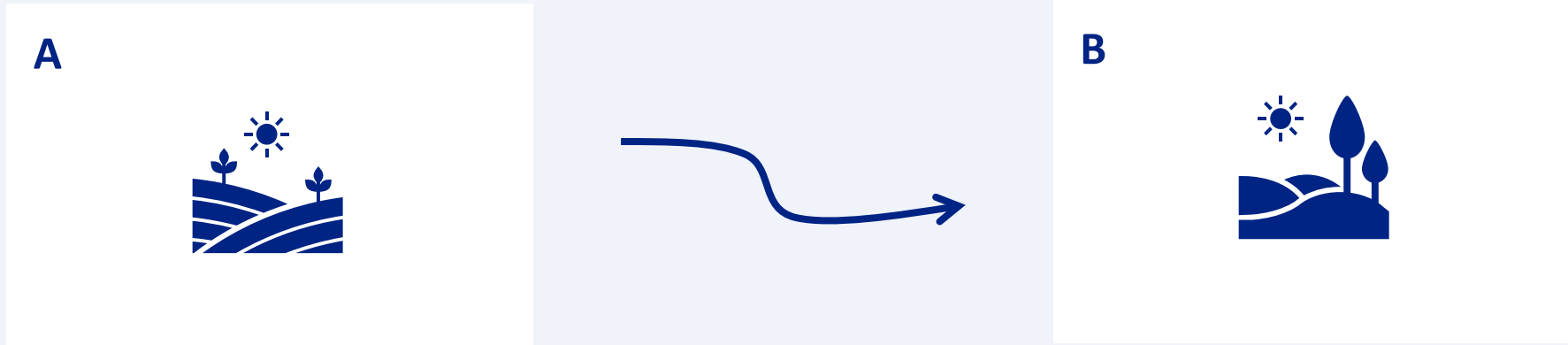
Doel van de sessie

Het grote plaatje van verandering zien

Het toepassen van dit perspectief op jouw werk

Wat is een Social Tipping Point?

Milkoreit, et al. (2018).

Effectieve, (relatief) snelle, diepgaande, en langdurige verandering

Hoe een Social Tipping Point tot stand komt

Lenton et al. (2022)

Randvoorwaarden

*Om een STP mogelijk te maken,
is een voorwaarde...*

Zelfversterkende effecten

*Een proces dat een STP in stand
kan houden en versterken is...*

Interventies

*Om een STP te stimuleren, is een
interventie die gedaan kan
worden...*

STP

Alternatieve stabiele
staten

Non-lineaire
veranderingen

Positieve
feedbackloops

Beperkte
Omkeerbaarheid

Hoe een Social Tipping Point tot stand komt

Lenton et al. (2022)

Randvoorwaarden

Om een STP mogelijk te maken, is een voorwaarde...

- ☑ **Een aspect** van de samenleving of het product
- ☑ Essentieel, maar niet doorslaggevend

Subcategorieën:

- Toegankelijkheid
- ...

Zelfversterkende effecten

Een proces dat een STP in stand kan houden en versterken is...

- ☑ **Een proces**, houdt zichzelf in stand zonder verdere interventie
- ☑ Exponentiële groei van de grootte van effect

Subcategorieën:

- Schaalvoordelen
- ...

Interventies

Om een STP te stimuleren, is een interventie die gedaan kan worden...

- ☑ Een bewuste **actie** door één of meerdere actoren
- ☑ Gerichte capaciteit of middelen nodig

Subcategorieën:

- Beleidsinterventie
- ...

Onze toepassing

Randvoorwaarden

Zelfversterkende
effecten

Interventies

Gebruik van
elektriciteit

Onze toepassing

Huishoudens passen verbruik van elektriciteit niet aan.

Huishoudens passen aan wanneer ze stroom verbruiken.

Gebruik van 'slimme' diensten en apparaten.

Resultaten

Kwalitatieve benadering, semi-gestructureerde interviews

Randvoorwaarden

*Om een STP mogelijk te maken,
is een voorwaarde...*

Zelfversterkende effecten

*Een proces dat een STP in stand
kan houden en versterken is...*

Interventies

*Om een STP te stimuleren, is een
interventie die gedaan kan worden...*

Voordeel of beloning bieden

Een beloning of voordeel bieden bij het leveren van flexibiliteit,
met name financieel.

Resultaten

Kwalitatieve benadering, semi-gestructureerde interviews

Randvoorwaarden

*Om een STP mogelijk te maken,
is een voorwaarde...*

Zelfversterkende effecten

*Een proces dat een STP in stand
kan houden en versterken is...*

Interventies

*Om een STP te stimuleren, is een
interventie die gedaan kan worden...*

Voordeel of beloning bieden

Resultaten

Kwalitatieve benadering, semi-gestructureerde interviews

Randvoorwaarden

*Om een STP mogelijk te maken,
is een voorwaarde...*

Zelfversterkende effecten

*Een proces dat een STP in stand
kan houden en versterken is...*

Interventies

*Om een STP te stimuleren, is een
interventie die gedaan kan worden...*

Ontzorgen

Het leveren van flexibiliteit wordt door een andere partij voor
je geregeld, mits je zelf in kan grijpen wanneer nodig.

Resultaten

Kwalitatieve benadering, semi-gestructureerde interviews

Randvoorwaarden

*Om een STP mogelijk te maken,
is een voorwaarde...*

Ontzorgen

Zelfversterkende effecten

*Een proces dat een STP in stand
kan houden en versterken is...*

Interventies

*Om een STP te stimuleren, is een
interventie die gedaan kan worden...*

Voordeel of beloning bieden

Resultaten

Kwalitatieve benadering, semi-gestructureerde interviews

Randvoorwaarden

*Om een STP mogelijk te maken,
is een voorwaarde...*

Zelfversterkende effecten

*Een proces dat een STP in stand
kan houden en versterken is...*

Interventies

*Om een STP te stimuleren, is een
interventie die gedaan kan worden...*

Zichtbaarheid

Het is zichtbaar naar andere huishoudens wanneer een huishouden flexibiliteit levert, wat voor sociale besmetting zorgt

Resultaten

Kwalitatieve benadering, semi-gestructureerde interviews

Randvoorwaarden

*Om een STP mogelijk te maken,
is een voorwaarde...*

Ontzorgen

Zelfversterkende effecten

*Een proces dat een STP in stand
kan houden en versterken is...*

Zichtbaarheid

Interventies

*Om een STP te stimuleren, is een
interventie die gedaan kan worden...*

Voordeel of beloning bieden

Resultaten

Kwalitatieve benadering, semi-gestructureerde interviews

Randvoorwaarden

Om een STP mogelijk te maken, is een voorwaarde...

Ontzorgen

Transparante informatie

Noodzaak

Zelfversterkende effecten

Een proces dat een STP in stand kan houden en versterken is...

Zichtbaarheid

Markt innovatie

Best practices

Interventies

Om een STP te stimuleren, is een interventie die gedaan kan worden...

Voordeel of beloning bieden

Bewustzijn creëren

Collectieve cultuur aanmoedigen

Wat is jouw transitievraagstuk?

In duo's, kies 1 vraagstuk en werkt uit

10 minuten

Mobiliteit

A

B

Van een maatschappij waarin benzineauto's de boventoon voeren, naar een maatschappij waar elektrische auto's de norm zijn, of men een deelauto, het OV of de fiets pakt.

Voeding

A

B

Van een maatschappij waar de meeste mensen vlees en zuivel eten, naar een maatschappij waar zo veel mogelijk plantaardig wordt gegeten.

Jouw vraagstuk

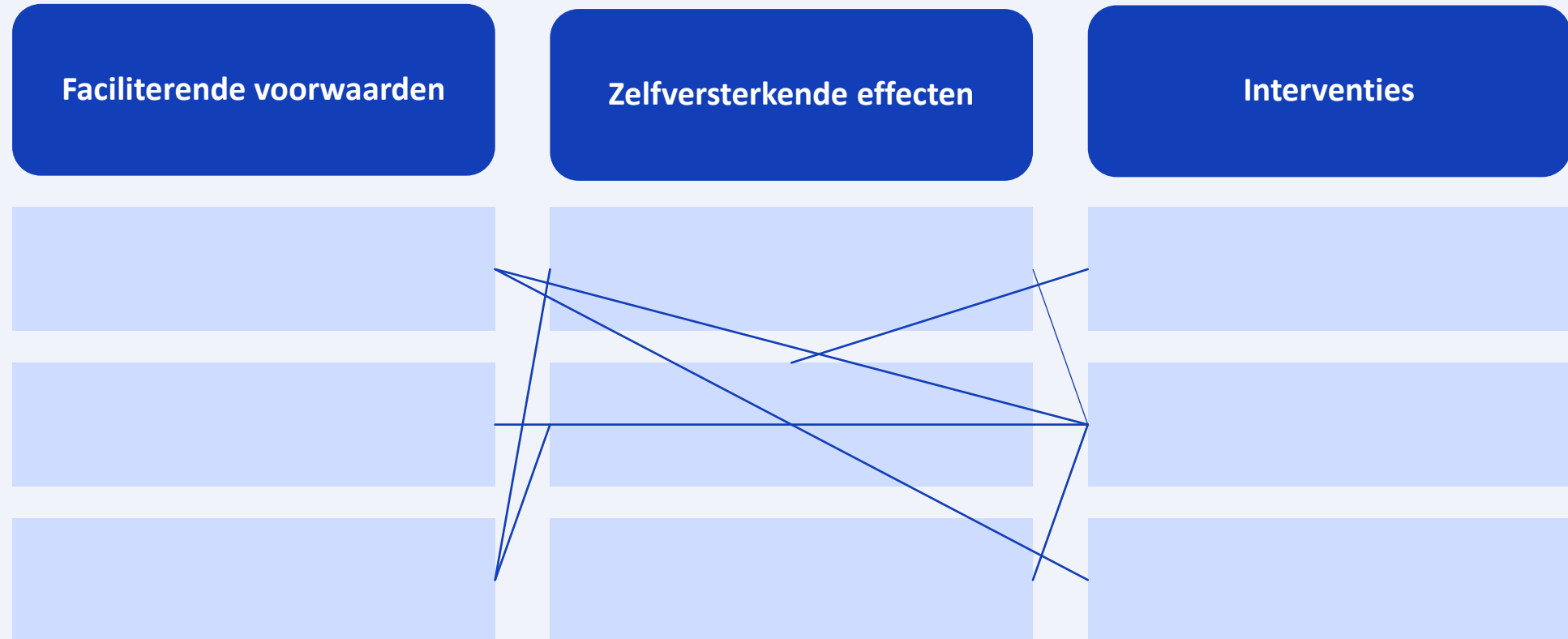
A

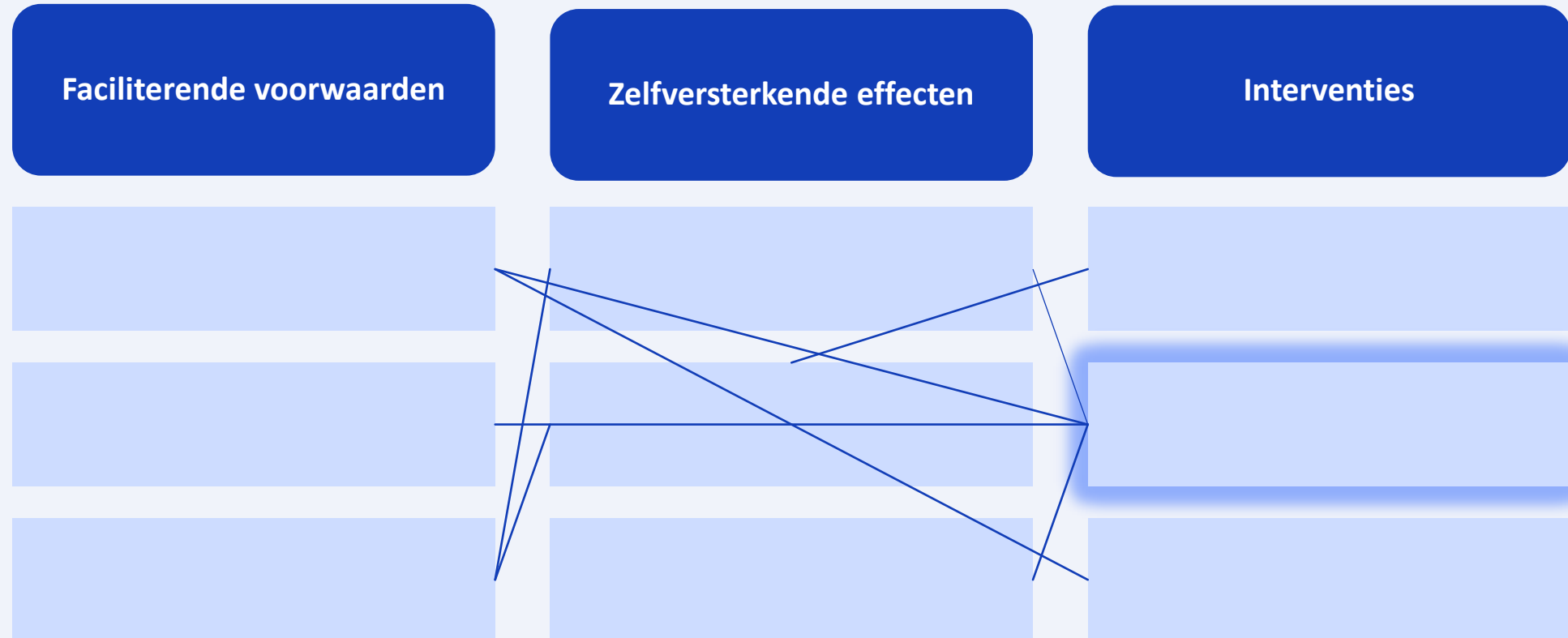
B

Van een maatschappij waar ..., naar een maatschappij waar ...

De volgende stap

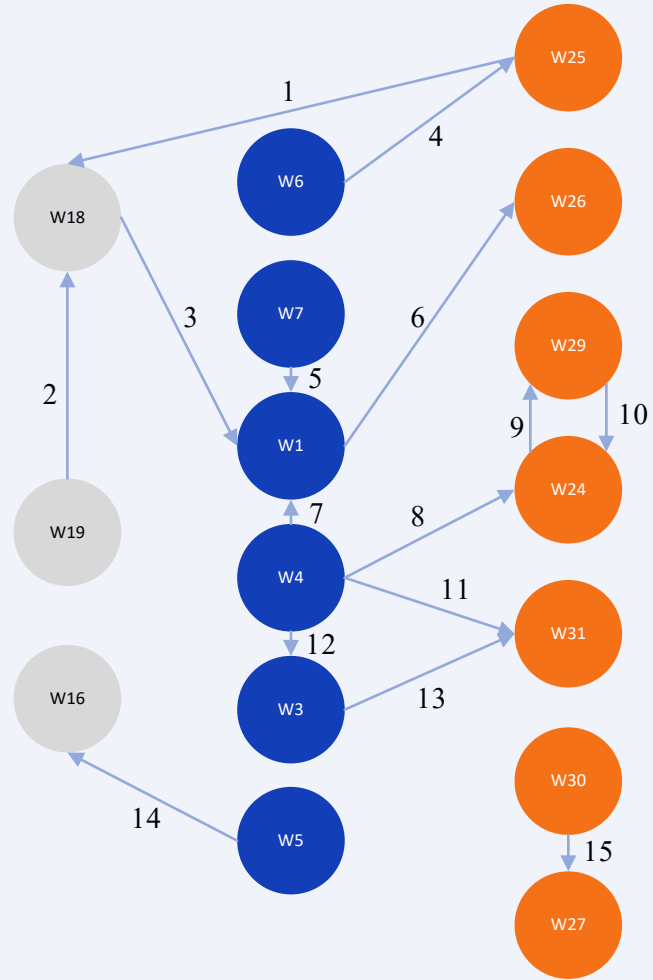

De volgende stap

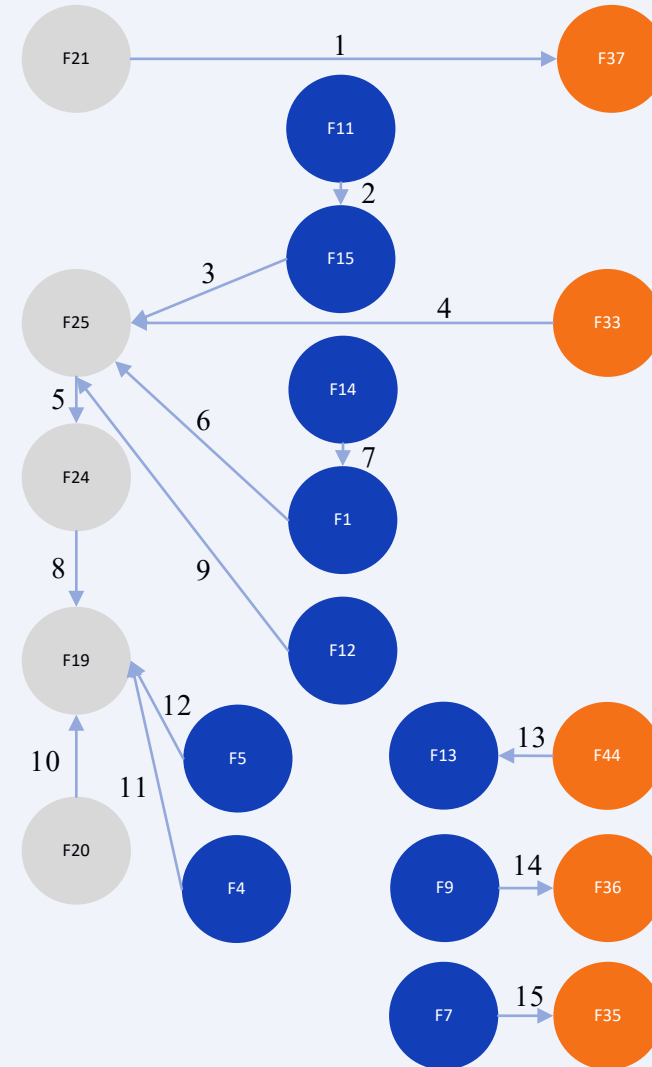
De volgende stap

Warmtenetten

- Interventies
- Faciliterende voorwaarden
- Zelfversterkende effecten

Gebruik van elektriciteit

Takeaways

Het grote plaatje van verandering zien

**Het toepassen van deze lens
op jouw werk**

Reflectie op de toepassing

Effectieve, (relatief) snelle, diepgaande, en langdurige verandering?

- 👍 Beter begrip van diepgaande normverandering
- 👍 Concrete richting voor beleidsmakers
- 👍 Bruikbare toepassing van een complex concept
- 👎 Vooralsnog vaak terugkijkend vastgesteld
- 👎 Onvoorziene/onvoorspelbare effecten
- 👎 Bijvoorbeeld kosten/baten afweging niet meegenomen

Wat nog meer...

Hester Huisman

Eva Kleinherenbrink

Renee Kooger

Wij werken graag samen aan bijvoorbeeld:

Andere transitievraagstukken (nu NPE)

Regionale vraagstukken, bijvoorbeeld gemeentelijke warmtetransitie plannen

Lokale vraagstukken, bijv.: woningcorporaties, energiegemeenschappen

Contact

Hester Huisman
hester.huisman@tno.nl

Eva Kleinherenbrink
eva.kleinherenbrink@tno.nl

Renee Kooger
renee.kooger@tno.nl

www.energy.nl

www.tno.nl/nl/duurzaam/systeemoplossingen-omgeving-milieu/

TNO innovation
for life